

Despre valoarea creștină și spirituală a bunurilor...

În mai multe împrejurări, fie prin parabole, fie prin referire directă, Mântuitorul nostru Iisus Hristos s-a pronunțat în privința bunurilor, a bogăției și a bogaților, și trebuie să recunoaștem că ori de câte ori a făcut-o, a avut o atitudine destul de severă față de aceștia, ba, am putea spune că a fost chiar foarte intransigent, dacă ar fi să amintim și numai acel avertisment *“mai lesne este să treacă o cămilă prin urechile acului decât să intre un bogat în împărăția lui Dumnezeu”* (Matei 19,24). Pe mulți dintre noi îi sperie această intransigență, determinându-i să considere creștinismul o doctrină, dacă nu anacronică, atunci cu siguranță nerealistă, care vine în contradicție cu însăși realitatea firii omenești, care orice s-ar spune, este dependentă și condiționată de sfera lumii materiale, neputând exista în afara acesteia. O spune de altfel și Cartea Sfântă a Sfintei Scripturi, atunci când afirmă alcătuirea dihotomică a omului: trup și suflet.

Prin trup omul fiind legat nemijlocit de materie, căreia îi aparține prin faptul că provine din ea și îi este tributar: hrana, adăpostirea, îmbrăcăminte etc., constituindu-se ca datorii firești și elementare, fără de care omul n-ar putea să trăiască și pe care trebuie să le îplinească pentru a-și putea asigura existența. *“Cele mai de seamă lucruri din viața omului sunt: apa, pâinea, haina și o casă pentru adăpost”* (Înțelep. lui Is.Sir. 29, 24). O recunoaște și unul dintre Sfinții Părinți, deci un glas autorizat al Bisericii, atunci când se referă la aceeași problemă: *“nu este cu putință-omului să existe fără hrană care să-i susțină puterea”*. Aceasta fiind una din datoriile elementare pe care le avem de îndeplinit față de noi înșine: *“Ești dator să dai trupului tău o hrană modestă, dacă cauți numai ce îi este de trebuință”* (Sf. Grigorie de Nyssa, PSB, vol. 1, pag. 357 și 437). Privite lucrurile în această perspectivă, s-ar părea că ne găsim într-o mare dilemă din care oricum vom face nu vom putea ieși decât păgubiți, căci sau dorim să ne mântuim, și atunci va trebui să ne debarasăm de bunurile pe care le avem, așa cum l-a îndemnat Mântuitorul nostru Iisus Hristos pe tânărul din Evanghelie: *“Dacă vrei să fii desăvârșit, du-te, vinde-ți averile”* (Matei 19,21), ceea ce, de ce să nu o recunoaștem cu sinceritate, nu multora ne este la îndemână, și este cu anevoie de îndeplinit pentru că fiecare dintre noi avem câte ceva de care ne legăm și la care renunțăm nu chiar cu ușurință; sau păstrăm bunurile, care așa cum spuneam mai sus, ne sunt într-un anume sens indispensabile, și atunci înseamnă că ne excludem de la mântuire. Socotesc că este numai în aparență o dilemă iar cheia ieșirii din ea ne-o oferă însuși Mântuitorul atunci când indică cele două căi prin care putem ajunge la mântuire. Una este cea prin care, păstrând bunurile - *“Dacă vrei să intri în Viață păzește poruncile!”* (Matei 19, 17) - iar cealaltă este renunțarea la ele - *“Dacă vrei să fii desăvârșit, du-te, vinde-ți averile”* (Matei 19, 21).

Majoritatea exegeților autorizați ai Sfintei Scripturi, atunci când se referă la Evanghelia cu tânărul bogat (Luc.18, 18-28), sunt unanimi în recunoașterea că cele două căi la care se referă Mântuitorul nostru Iisus Hristos îi privesc, pe de o parte pe cei care au renunțat la tot de bunăvoie, intrând în monahism, iar pe de altă parte la ceilalți, cei mulți, care dețin bunuri. Dar și unii și alții sunt chemați în final la dobândirea aceluiași scop: mântuirea; scopul fiindu-le comun, diferită este numai calea, modalitatea de a ajunge la ea. Nu putem spune că una este superioară și cealaltă inferioară, pentru că, finalmente ele trebuie să ducă la același scop. Păzirea poruncilor se justifică numai în măsura în care te va duce la cunoașterea lui Dumnezeu, care *„e ascuns în poruncile Sale și pe măsura împlinirii lor ni se face cunoscut”* (Sfântul Marcu Ascetul), iar prin stăruința în cunoașterea lor poți ajunge la dobândirea dragostei: *“Cine are poruncile Mele și le*

păzește, acela este cel care Mă iubește”, răsplata fiind pe măsura strădaniei: “*Îl voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui*” (In. 14- 21), scopul ultim fiind acela de “*a curăți și sfinți inimile credincioșilor*” (Teoclit Dionisiatul, *Dialoguri la Athos*, vol. 2, pag. 36). Dar, și dacă ai renunțat la bunuri, aceasta nu înseamnă că ai câștigat automat mântuirea, pentru că acesta este abia începutul, greul începe după aceea, iar simplul fapt că ai renunțat la ele, că ai depus votul sărăciei de bunăvoie nu-ți va aduce mântuirea: “*desăvârșirea nu vine odată cu lepădarea de avere și de bunuri, ci după dobândirea dragostei*” (Sfântul Ioan Casian, *Filocalia*, vol. 1, pag. 164).

Așadar, fie că deținem bunuri și ne folosim de ele, dar păzim poruncile, fie că urmăm sfatul evanghelic, cel numit al sărăciei de bunăvoie, și ne debarasăm de tot, în final, prin ambele căi vom ajunge la același ideal: mântuirea. Cred că la aceasta s-a referit Domnul nostrum Iisus Hristos atunci când a spus: “*În casa tatălui Meu sunt multe locașuri. Iar de nu, oare v-aș fi spus Eu vouă că mă duc să vă pregătesc loc?*” (In. 14. 2) În genere, creștinismul nu este împotriva bunurilor, a averii, dimpotrivă, atunci când aceasta este câștigată prin muncă cinstită și fără să fie în defavoarea celorlalți, este recunoscută și chiar consfințită de Dumnezeu: “*agonisită cu dreptate este dată omului de Dumnezeu, fiind un semn al binecuvântării cerești*” (Fac. 24,35). Ceea ce ne aduce însă mereu aminte Sfânta Scriptură este faptul că noi nu suntem proprietari de drept ai acestor bunuri, ci cel mult niște chivernisitori ai lor: “*Ce ai pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te trufești ca și cum nu l-ai fi primit?*” (1 Cor. 4, 7). Ni se recomandă să păstrăm totdeauna măsura în agonisirea bunurilor, aceasta fiind confirmarea respectului pe care omul și-l datorează sieși, și implicit se respectă pe sine ca făptură a lui Dumnezeu. Sf. Scriptură ne îndeamnă în acest sens la cumpătare și păstrarea echilibrului în viață, ca măsuri sigure în vederea dobândirii mântuirii, și în virtutea acestor principii, nu condamnă bunurile materiale, care nu sunt dăunătoare în sine, dăunătoare este reaua lor întrebuințare, care duce la pervertirea sensului major al vieții umane - mântuirea. Este întru totul legitimă câștigarea bunurilor și împlinirea trebuințelor firești “*căci nimeni, niciodată, nu și-a urât trupul său, ci fiecare îl hrănește și-l încălzește, precum și Hristos Biserica*” (Ef. 5, 29), Însă transgresarea anumitor limite duce la nimicirea a ceea ce are omul mai frumos în sine, provocând o gravă ruptură în însăși integritatea sa psiho-fizică: “*grija față de trup să nu o prefăceți spre pofte*”, citim în Sfânta Scriptură.

Există o intercondiționare logică între bunurile materiale și existența umană, aceasta nefiind posibilă fără bunuri. La rândul lor, bunurile presupun viața, ele neputându-se justifica decât în măsura în care se raportează la om: “*Dacă pornești de la om spre exterior, nu ajungi niciodată la sensul lucrurilor, căci descifrarea sensului lor este ascunsă în omul însuși*” (N. Berdiaev, *Sensul creației*, pag. 67), și numai în măsura în care se raportează la om ele capătă un sens: “*prin om, cosmosul devine conștient de sine*” (P. Evdokimov, *Vârstele vieții spirituale*, pag. 69), ele având însă numai un rol funcțional. Viața umană înțeleasă în expresia ei majoră de “*îmbogățire în Dumnezeu*” este cauză și scop în sine, bunurile fiind numai un mijloc auxiliar prin care ne este dat să accede spre știința finală: “*noi suntem pentru noi înșine un scop fără sfârșit, și scopul fără sfârșit al tuturor lucrurilor*” (Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, pag. 15). Nu bunurile sau deținerea acestora sunt condamnabile din perspectiva creștină, ci felul în care ne raportăm la ele. Modul în care le privim: “*Dumnezeu ne îngăduie să avem bunuri, cu condiția să le dăm o întrebuințare bună, nu să le depozităm*” (Mitrop. Antonie Plămădeală, *Tâlcuri noi la texte vechi*, pag. 416). Dăunător cu adevărat pentru noi este efectul pe care acestea îl pot avea asupra noastră, monștrii pe care îi pot naște în noi: egoismul, lăcomia, desconsiderarea și disprețul față de ceilalți etc. “*nu averea în sine devine marele obstacol, ci ceea ce naște în noi*” (idem pag. 415). Atunci este cu adevărat

grav când te-ai rupt definitiv de Dumnezeu și te-ai afundat iremediabil în materialitate, nesocotindu-l purtarea de grijă, considerându-te pe tine adevăratul stăpân, ceea ce de fapt nu ești, pierzându-ți capacitatea de a te aprecia așa cum ești și ce ești, atunci ți-ai pierdut însăși libertatea, căci *“cel ce are gândirea îngrijorată de lucrurile vieții nu este liber”* (Sfântul Simeon Noul Teolog, *Filocalia*, voi 6, pag. 43).

Bunurile materiale nu se confundă cu răul, nici nu sunt izvorul acestora și nici nu conferă vreun plus de valoare celui ce le deține. Ele sunt doar simple mijloace care ne sunt încredințate ca prin ele să ne câștigăm mântuirea: *“stăpân trebuie să fii peste toate și nu sclavul lor; să-ți urmeze, să nu te târască după ele. Trebuie să-ți supui totul, cunoscându-te pe tine și recunoscându-Mă pe Mine, să recunoști cu alte cuvinte în toate lucrurile create desăvârșirea divină și să treci de la creaturi la Creator”* (Sf. Gracian, *Criticonul*, vol. 1, pag. 138). Folosite corect, ele ne pot chiar ajuta la câștigarea mântuirii; a abuza însă de ele devine o stavilă serioasă în realizarea acestui deziderat: *“tot ce este adunat în afară de trebuință, din pofta acestei lăcomii, se prefăce în ziua următoare, adică în viața următoare celui ce a adunat-o, în vierme. Prin viermele acesta, cel ce aude înțelege viermele cel neadormit, care prinde viață din lăcomie”* (Sf. Grigorie de Nyssa).

Creștinismul nu este antisocial, înțelegând prin aceasta să promoveze sărăcia, căci prin ea însăși aceasta nu este o virtute, după cum nu condamnă nici bogăția: *“nu totdeauna este lăudată sărăcia, ci numai aceea de bunăvoie, după sfatul Evangheliei. Mântuitorul Iisus Hristos nu fericește pe cei lipsiți de bunuri, ci pe cei ce îndepărtează din suflet sărăcia de fapte bune”* (Sfântul Vasile cel Mare), nici nu face vreo distincție între săraci și bogați, între oameni aparținând anumitor categorii sociale, ci toți deopotrivă au succes la darurile lui Dumnezeu. Cel *“sărac cu duhul”* să se laude cu înălțimea la care a fost chemat; bogatul să se folosească cuminte de avutul său, *“cei care au averi să fie ca și cum nu le-ar avea”* (1 Cor. 7, 29), după cum spune Sfântul Apostol Pavel, să se ferească de îngâmfare și de încrederea prea mare în avuțiile lor, pentru că acestea sunt trecătoare, întocmai ca iarba, pe care cea dintâi arșită o nimicește. Niciodată Mântuitorul nostru Iisus Hristos nu a condamnat bunurile sau agonisirea lor, ele fiind recunoscute ca o condiție indispensabilă a propășirii și emancipării omului; a condamnat însă cu severitate uzurparea ordinii naturale rostuită de Dumnezeu, transformarea lor în “idoli” și aservirea în fața lor: *“drept aceea, omorâți mădulele voastre - ale omului pământesc: desfrânarea, necurăția, pofta cea rea și lăcomia, care este închinare la idoli”* (Col. 3,5). Mântuitorul Iisus Hristos a indicat raportul real dintre om ca ființă cu vocația divinității, și bunuri, arătând că adevărata închinare și slujire o datorăm în exclusivitate lui Dumnezeu: *“Ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți”* (1 Cor. 10, 31).

Aceasta a fost în esența ei misiunea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în ceea ce ne privește pe noi oamenii, și destinul nostru pământesc, să ne elibereze din robia păcatelor, arătându-ne că adevărata temelie a viețuirii creștine nu sunt bunurile vremelnice și atât de înșelătoare și nesigure (Prov. 27, 24), ci *“îmbogățirea în Dumnezeu”*; nici n-a contrazis nevoia firească de procurare a celor necesare pentru susținerea vieții, ci procurarea lor peste măsură, de multe ori înfrigurată, care duce la desfigurarea și deformarea persoanei umane, ci dimpotrivă, ne îndeamnă la încredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de lume și de oameni, încredere care trebuie să ducă la echilibru și cumpătare în agonisirea lor: *“știe Tatăl vostru cel ceresc că aveți trebuință de ele”* (Matei 6, 23). Tânărul bogat din Evanghelie nu s-a făcut vinovat pentru simplul fapt că avea *“multe bogății”*, ci ceea l-a făcut cu adevărat să fie condamnat de Mântuitorul a fost prea multa sa grijă față de ele. Răul provenea din propria-i realitate interioară,

tocmai din prea multa sa preocupare și alipirea cu tot sufletul de acestea, căci *“nu depărtarea externă de lume, ci detașarea lăuntrică de ceea ce este rău în ea, este lucru hotărâtor”* (Sf. Simeon Noul Teolog, *Filocalia*, vol. 6, pag. 83). Dacă Mântuitorul Iisus Hristos l-a îndemnat să *“vândă toate”*, a vrut ca mai întâi să-l scoată din stăpânirea lor, să-l situeze pe o poziție de detașare lăuntrică: *“să nu socoți că iubirea de argint stă numai în a avea aur sau argint, ci orice lucru de care se lipește sufletul”* (Sfântul Isaac Sirul, *Filocalia*, vol. 5, pag. 70); să-l elibereze sufletește de sub stăpânirea lor: *“se cuvine a avea bunuri ca stăpân al lor și nu ca slugă a lor; să le stăpânești și nu să te stăpânească. Dumnezeu ți le-a dat, nu ca să le cheltuiești spre pieirea ta, ci spre a lucra la mântuirea ta”* (Sfântul Ioan Gură de Aur).

Referindu-se la sfatul evanghelic *“vinde tot ce ai”*, un mare teolog rus contemporan, îl interpreta tocmai în sensul celor afirmate mai sus: *“vinde tot ce ești”*, deci Mântuitorul Iisus Hristos voia să-l scoată din starea de identificare cu ceea ce avea. (P. Evdokimov, *Vârstele vieții spirituale*, pag. 101). *“Sufletul dezlegat de materie ajunge purtător de Dumnezeu”* (Ilie Ecdicul, *Filocalia*, vol. 3), aceasta este starea la care l-a îndemnat Domnul Iisus Hristos pe tânărul bogat, de a se elibera de sub stăpânirea materiei, de a se elibera lăuntric: *“faptele nu îndreptează pe om, independent de dispoziția sa lăuntrică”* (Teoclit Dionisiatul, *op. cit.*, vol. 1, pag. 99), lui lipsindu-i tocmai libertatea interioară, disponibilitatea sufletească de a se apropia de Dumnezeu, căci numai aceasta face posibilă sălășluirea harului dumnezeiesc în sufletul nostru, aceasta fiind condiția primă în realizarea mântuirii, care are nevoie *“de suflet slobozit de patimi”* (Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Filocalia*, vol. 3, pag. 124).

Stelian Gomboș